

ОСОБЛИВОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ ПЕРГАМЕНТУ

Колесник Т.О., Адакіна Н.І., Андрєєва О.А., Майстренко Л.А.

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

domanska91@gmail.com

Пергаментом вважається особливим способом оброблена, недублена шкура тварин (переважно дрібної рогатої худоби, овець та кіз) зазвичай білого або жовтуватого кольору.

Свою назву пергамент отримав від міста Пергам, де у II ст. до н.е. була вдосконалена технологія його виготовлення. Аж до XIV в. пергамент був основним матеріалом для письма. Поряд з високоякісними аркушами пергаменту для цього використовувалися зразки, на окремих ділянках яких були розрізи або залишки жиру, що збереглися після початкової обробки шкури. Оскільки пергамент був дорогим матеріалом, одні і ті ж аркуші використовувалися декілька разів після зскрібання та змивання раніше написаного тексту (так звані палімпсести). Для прочитання палімпсестів застосовувалися різні способи, найбільш ефективний з яких полягав в обробці списаних аркушів хімічними реактивами, що могло призвести до передчасної втрати рукопису.

Найдавніші східнослов'янські, в тому числі й українські, рукописні документи також були написані на пергаменті, який тоді називали «хартія», «паргамент», «паркомен». Спочатку оброблену телячу шкуру завозили до Русі з грецьких земель. За якістю перші давньоруські письмена нагадували білий, тонкий, рівний пергамент грецьких манускриптів. При цьому давньоруська технологія виготовлення пергаменту була досить трудомісткою. Згідно з нею шкуру на декілька днів поміщали в чан з вапном, потім очищали від шерсті та м'яса, знову замочували у вапні, після чого натягували на раму і скребком знімали залишки м'яса та волосу. Потім за допомогою пемзи голину розгладжували, а втиранням з двох сторін крейди або свинцевого білила з білком відбілювали. Після відбілювання шкіру знімали з рами, обрізали краї й отримували гладкий аркуш пергаменту, на якому можна було писати з обох сторін. Аркуш складали навпіл в зошит з двох частин, які можна було скласти ще раз в зошит меншого розміру з чотирма аркушами. В результаті зошити могли вміщати до дванадцяти аркушів.

У наш час шкіра, вироблена під пергамент, як і раніше, виготовляється з невичинених шкур без дублення шляхом обробки, що забезпечує її збереження. Для цього шкуру золять, зневолошують, міздрять, промивають, розтягують на рамі і

покривають пастою, що містить відбілювач та карбонат натрію або гідроксид кальцію, піддають струганню для отримання необхідної товщини і шліфуванню пемзою. Остаточню шкіру можуть оброблятися желатином і крохмалем.

Відомий сучасний спосіб отримання пергаменту шляхом відбілювання шліфованої голини хлорним вапном з подальшим втиранням в її поверхню крейди та пемзи. Суттєвим недоліком способу є те, що він не придатний для виготовлення пергаменту для реставрації старовинних рукописів і книжок через однотонний білий відтінок готової шкіри. Недоліком ще одного відомого способу одержання шкіряного писального пергаменту, який передбачає зоління, зневолошування, міздріння, двоїння, промивання, знезолування, подвійне відбілювання окисно-відновними компонентами з проміжним золінням, сушіння, шліфування, є трудомісткість (у вигляді постійних промивань, повторного відбілювання і зоління) та застосування токсичних матеріалів. Крім того, відсутність варіювання відтінків не дозволяє використовувати цей спосіб для реставрації книжок і рукописів. Виготовити шкіру, яка за своїми властивостями наближається до зразків старовинного пергаменту (а це дуже важливо при реставрації раритетів), пропонує спосіб одержання писального пергаменту зі шкур, який полягає в тому, що сировину піддають золінню, міздрінню, промиванню, струганню, віджиманню і відбілюванню розчином хлорного вапна.

Високоякісна шкіра (так званий «галантерейний пергамент») зі шкурок новонароджених телят використовується для реставрації рукописів та плетіння дорогих книжок, написання важливих документів, виготовлення барабанів та інших музичних інструментів і т.і. Більш товсті шкури (зазвичай великої рогатої худоби підвищеної маси) іноді обробляють так само (більш жорсткі різновиди дістали назву «сириці») і зазвичай використовують для виробництва частин машин, інструментів, дорожніх речей тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. И. Капустин. Свиток. Материал для письма. Режим доступа : <http://www.ivki.ru/svitok/mat/mat.htm>
2. Палеха Ю. И. Загальне документознавство : Навч. посіб. / Ю. И. Палеха, Н. О. Леміш. – К. : Вид. «Ліра-К», 2008. – 395 с.
3. Гайдаров Л. П. Технология кожи / Гайдаров Л. П. – М. : Легк. индустрия, 1974. – 174 с.
4. А.с. 260074 СССР, МКИ³ С 14 С 28а,2. Способ получения писчего кожевенного пергамента / В. А. Кутьин (СССР). – № 1259373/28-1 ; заявл. 22.07.68 ; опубл. 22.12.69, Бюл. №3 (1970).
5. А. с. 704990 СССР, МКИ³ С 14 С 13/00. Способ получения писчего пергамента из шкур / А. М. Игнатов, Л. А. Шлякова, В. Т. Сарычева, М. М. Дорофеев (СССР). – № 2471699/28-12 ; заявл. 29.03.77 ; опубл. 25.12.79, Бюл. № 47.